

Державний агроекологічний університет

ОЦІНКА ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ АГРОЛАНДШАФТІВ ЖИТОМИРСЬКОГО ПОЛІССЯ

Дано оцінку екологічного стану аграрних ландшафтів Житомирського Полісся на основі коефіцієнта екологічної стабільності ландшафту та встановлено причини їх дестабілізації

Постановка проблеми

Виходячи з реалій сьогодення, сільськогосподарська організація території за сучасного рівня розвитку сільськогосподарського виробництва та екологічного стану довкілля повинна здійснюватись з урахуванням ландшафтно-типологічних та регіональних відмінностей. Одним із основних завдань раціональної організації території є формування такого морфологічного вигляду агроландшафту, який відзначався б не лише високою продуктивністю, а й екологічною різноманітністю, естетичною привабливістю (створення аграрно-рекреаційних зон на основі структурних одиниць – агропарків) і, крім того, задовольняв би всім сучасним санітарно-гігієнічним вимогам [1]. Такої організації сільськогосподарської території можна досягти лише на основі глибокого вивчення, аналізу та обліку ландшафтно-неоднорідності земельного фонду, розробки конкретних землевпорядних, лісовідновлювальних, меліоративних проектів, які б передбачали оптимальне співвідношення параметрів антропогенного навантаження в конкретному ландшафті [2, 3].

Завдання та об'єкти досліджень

Розглядаючи питання стійкості і оптимізації агроландшафтів, важливо мати систему кількісних оцінок і характеристик процесів, що вивчаються. Такою системою може стати комплексна оцінка ступеня екологічної стійкості ландшафту за допомогою коефіцієнта екологічної стабілізації, який інтегрує кількісні і якісні характеристики абіотичних і біотичних компонентів агроландшафту. Для екологічної оцінки стану агроландшафтів поліської частини Житомирської області, визначення причин їх деградації, нами використовувався коефіцієнт екологічної стабілізації (КЕСЛ), методика визначення якого наведена в роботі [1]. В одному випадку визначався КЕСЛ₁, який враховував співвідношення площ, зайнятих різними елементами ландшафту з урахуванням їх позитивного чи негативного впливу на довкілля, а в іншому – КЕСЛ₂, який передбачав ще й оцінку впливу на стабільність ландшафту різних біотичних елементів. Виходячи з того, що метою наших досліджень була оцінка стійкості агроландшафтів поліської частини Житомирської області, визначення причин і вивчення наслідків їх екологічної дестабілізації, при розрахунках КЕСЛ₂ нами враховувався вплив наступних біотичних елементів: ріллі, пасовищ, багаторічних насаджень.

Таблиця 1. Оцінка стану ландшафтів Поліської частини Житомирської області за величиною коефіцієнта екологічної стабілізації

Райони	Площа зайнята стабільними елементами ландшафту, Гст, тис.га	Площа зайнята нестабільними елементами ландшафту, Гнст, тис.га	КЕСЛ ₁	КЕСЛ ₂	Стан ландшафту
Баранівський	60,9	39,1	1,56	0,152	<u>умовно стабільний</u> нестабільний
Брусилівський	15,0	47,6	0,32	0,151	чітко виражений <u>нестабільний</u> нестабільний
Володаськ-Волинський	31,5	55,7	0,56	0,134	<u>нестабільний</u> нестабільний
Дзержинський	49,0	43,8	1,12	0,108	<u>умовно стабільний</u> нестабільний
Ємільчинський	109,3	99,5	1,0	0,101	<u>умовно стабільний</u> нестабільний
Житомирський	41,3	78,3	0,53	0,108	<u>нестабільний</u> нестабільний
Коростенський	91,4	82,3	1,1	0,098	<u>умовно стабільний</u> нестабільний
Коростишівський	52,9	44,5	1,19	0,102	<u>умовно стабільний</u> нестабільний
Лугинський	73,2	31,5	2,32	0,077	стабільний добре <u>виражений</u> нестабільний
Малинський	82,9	65,6	1,26	0,127	<u>умовно стабільний</u> нестабільний
Народицький	83,8	37,5	2,23	0,051	стабільний добре <u>виражений</u> нестабільний
Новоград-Волинський	122,5	192,9	0,64	0,123	<u>нестабільний</u> нестабільний
Овруцький	232,7	71,4	3,26	0,044	стабільний добре <u>виражений</u> нестабільний
Олевський	181,7	58,3	3,11	0,038	стабільний добре <u>виражений</u> нестабільний
Радомишльський	62,2	67,5	0,92	0,134	<u>нестабільний</u> нестабільний
Червоноармійський	38,8	46,5	0,83	0,179	нестабільний
Черняхівський	19,0	66,4	0,29	0,185	нестабільний
Всьогопо області	1581,5	1401,2	1,13	0,100	<u>нестабільний</u> нестабільний

*Примітка: чисельник – стан ландшафту за значенням КЕСЛ₁, знаменник - стан ландшафту за значенням КЕСЛ₂

Результати досліджень

Результати оцінки ступеня екологічної стійкості ландшафтів Житомирського Полісся за величиною $КЕСЛ_1$ свідчать, що найвища стабільність характерна для ландшафтів Лугинського, Народицького, Овруцького та Олевського районів через присутність на їх території значних площ лісових масивів.

Наявність відносно стабільних ландшафтів характерна для Баранівського, Держинського, Ємільчинського, Коростенського, Коростишівського та Малинського районів області. Найнижча стабільність ландшафтів у Брусилівському районі ($КЕСЛ_1 = 0,32$), та у Черняхівському районі ($КЕСЛ_1 = 0,29$), причиною чого є значний ступінь розораності сільськогосподарських угідь, який знаходиться на рівні 67-79% і відносно невелика їх загальна земельна площа. Низька стабільність ландшафтів у Радомишльському ($КЕСЛ_1=0,92$), Червоноармійському ($КЕСЛ_1=0,83$), Новоград-Волинському ($КЕСЛ_1=0,64$), Володар-Волинському ($КЕСЛ_1=0,56$) та у Житомирському ($КЕСЛ_1=0,53$) районах, на території яких зосереджені великі селітебні комплекси.

Оцінка стабільності агроландшафтів за величиною $КЕСЛ_2$ свідчить, що агроландшафти всіх досліджуваних районів є нестабільними, причому, найбільш чітко нестабільність агроландшафтів виражена у Коростенському, Лугинському, Овруцькому та Олевському районах, причиною чого є наявність недостатньої кількості стабільних елементів агроландшафту порівняно з відносно великою загальною площею цих районів.

Висновок

Узагальнюючи результати досліджень можна зробити висновок про те, що територія агроландшафтів Житомирського Полісся потребує подальшого вдосконалення їх структури у напрямку більш гармонійного співіснування агроєкосистем з природними екосистемами, що може бути досягнуто шляхом перерозподілу стабільних і нестабільних компонентів і, в першу чергу, виведенням з інтенсивного сільськогосподарського використання малопродуктивних земель.

Література

1. Агроєкологія / В.А. Черников, Р.М. Алексахин, А.В. Голубев и др.; Под ред. В.А. Черникова, А.И. Черкеса. – М.: Колос, 2000. – 536 с.
2. Ситник В.П., Тараріко О.Г. Оптимізація структури землекористування і охорона ґрунтів // Вісник аграрної науки. – 1999. - №3. – С. 15-17.
3. Тараріко О. Г. Основні фактори сталого розвитку екологічних систем і сільськогосподарських ландшафтів - Проблеми сталого розвитку України / Зб. наук. доповідей - К.: Національна академія наук України - 1998 - С 248 - 254.

Т.Н. Мыслыва, О.А. Пашковский, А.М. Лукомский

**ОЦЕНКА ЭКОЛОГИЧЕСКОГО СОСТОЯНИЯ
АГРОЛАНДШАФТОВ ЖИТОМИРСКОГО ПОЛЕСЬЯ**

Изложены результаты оценки экологического состояния аграрных ландшафтов Житомирского Полесья с помощью коэффициента экологической стабильности ландшафта и установлены причины их дестабилизации.

T. Myslyva, O. Pashkivsky, O. Lykomsky

**ESTIMATION OF AGRICULTURAL LANDSCAPES
ECOLOGICAL STATE IN ZHITOMYR POLISSYA**

The paper presents the results of estimation the ecological state of agricultural landscapes in Zhytomyr Polissya by means of the coefficient of ecological sustainability of agroecosystems.